

ИКОНОМИЧЕСКА ДЕМОГРАФИЯ

Население, Том 36, Книжка 1, юни 2018, 65-89

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

ПРОМЕНИ В СИСТЕМАТА ЗА ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ

Адриана ХРИСТОВА

*Институт за изследване на населението и човека при БАН,
Департамент Демография*

БЪЛГАРИЯ, гр. София 1113, УЛ. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

✉ adrianahristova@mail.bg

Резюме: Основна задача, която си поставя изследването, е да се покаже значимостта и мястото на равнището на професионалното образование на икономически активното население в съвременното общество. Днес образованието и квалификацията са фактори, на които се отделя все по-голямо внимание. Състоянието на националната икономика и на трудовия пазар са пряко свързани с равнището на знанията, уменията и квалификацията на икономически активните лица и с промените в тях. Същевременно е необходимо ефективно използване и разпределение на наличните човешки ресурси, на техните знания и умения, както и подобряване на образователната и професионалната подготовка на населението, което е и основен приоритет във всички документи на ЕС.

В статията се прави анализ и оценка на динамиката в професионалната и образователната структура на регистрираните безработни младежи на възраст до 24 години. Проследяват се броят и структурите на учащите в общообразователните и професионалните училища и причините за отпадане на някои от тях от образователната система.

Ключови думи: образование и квалификация; професионално образование и обучение; степен на професионална квалификация; безработни лица; свободни работни места.

Статията да се цитира по следния начин:

Христова, Адр. (2018). Промени в системата за професионално образование и обучение в България. *Население*, Том 36, 1, 65-89. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online).

© Адр. Христова, 2018

Статията е постъпила през м. октомври 2017

Приета за публикуване през м. декември 2017

Публикувана онлайн през м. юни 2018

Авторът е прочел и одобрил окончателния вариант на ръкописа.

ECONOMIC DEMOGRAPHY

Nasselenie Review, Volume 36, Number 1, June 2018, 65-89
ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)
<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

ARISING NEED OF CHANGES IN PROFESSIONAL EDUCATION AND TRAINING SYSTEM IN BULGARIA

Adriana HRISTOVA

*Institute for Population and Human Studies – Bulgarian Academy
of Sciences Department of Demography*

BULGARIA, Sofia 1113, Akad.G. Bonchev St, bl. 6

✉ adrianahristova@mail.bg

Abstract: *This article is aimed at pointing out the significance and the place of the professional education level of economically active population in modern society. Education and qualifications today turn to become factors attracting increasingly greater attention. The status of national economy and labour market have direct relations with the levels of knowledge, skills and qualifications of economically active persons and to the changes in these. In the same time effective using and distribution of available human resources, of their knowledge and skills is needed as well as improving of the educational and professional training of the population which is a main priority in all EC documents.*

Results of the analysis and evaluation of the trends in the professional and educational structures of registered unemployed aged to 24 are considered in the article. Size and structures of students in the mainstream and professional schools as well as the reasons for children dropping out of the education system are analyzed.

Keywords: education and qualifications; professional education and training; level of professional qualifications; unemployed; vacant jobs.

This article can be cited as follows:

Hristova, Adr. (2018). Promeni v sistemata za profesionalno obrazovanie i obushenie v Bulgaria. [Arising need of changes in professional education and training system in Bulgaria]. *Nasselenie Review*, Volume 36, 1, 65-89]. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online). (In Bulgarian).

© Adr. Hristova, 2018

Submitted – October 2017

Revised – December 2017

Published – June 2018

The author has read and approved the final manuscript.

УВОД

В настоящата статия се прави анализ и оценка на динамиката в професионалната и образователната структура на регистрираните безработни младежи на възраст до 24 години. Проследяват се броят и структурите на учащите в общообразователните и професионалните училища и причините за отпадане на някои от тях от образователната система.

Чрез настоящата статия се поставя на дневен ред въпросът за специфичните особености на връзката между придобитото образование и професионална квалификация и икономическата активност. Днес пред работната сила се поставят нови изисквания към образованието и квалификацията за „влизване“ и „задържане“ на пазара на труда. В същото време незаетата част от работната сила със своята квалификация не съответства на предлаганите работни места.

В условията на намаляване на броя на населението в трудоспособна възраст като значим фактор за развитие на работната сила в страната се откроява повишаване на качеството на човешкия капитал¹ чрез разнообразни средства, сред които образованието и обучението имат значима роля.

Качеството на работната сила зависи от разнообразни фактори, сред които традиционно място заемат образованието и обучението като средства за обогатяване на знанията и уменията на хората и тяхната готовност за успешно интегриране в трудовия пазар (Атанасова 2016, 2015, 2014, 2014, 2013; Владимирова, Атанасова 2014; ЕК 2015; и др.). Съвременната динамика на демографските структури в нашата страна (намаляване на броя и на относителния дял населението от младежките възрастови групи и нарастване на относителния дял на лицата от високите възрастови групи) поставя редица предизвикателства пред образованието и обучението – вкл. да се осигуряват условия за нарастване на участието на хората в дейности по развитие и усъвършенстване на знанията и уменията (Atanassova 2015, 2013; МОН 2015, 2014, и др.).

Основната цел на настоящата статия е да се установят тенденциите на изменението в броя и структурата на учениците в професионалните училища в страната за периода 2011–2017 г., както и да се разкрие връзката им със заявените работни места на първичния пазар на труда.

За проведения анализ са използвани данни от НСИ и предоставени данни от Агенцията по заетостта. Направен е преглед на два от основните актове от действащата нормативна уредба в сферата на образованието и в частност на професионалното образование – **НАРЕДБА № 4 за учебния план и НАРЕДБА за приобщаващо образование**. Целта е, разглеждайки тези основни документи, да се очертаят положителните и отрицателните им страни и да се направят предложения за промени, които биха повишили качеството на професионалното образование.

Най-напред ще бъдат разгледани измененията на броя на учащите се в общообразователните и професионалните училища през периода 2011–2017 г.

¹ Човешкият капитал тук се дефинира като „съвкупност от способности на човека, чрез използването на които той постига определени доходи“ (Дулевски 2010: 173).

БРОЙ И СТРУКТУРА НА УЧАЩИТЕ В ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНИТЕ И ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ УЧИЛИЩА ПО ПОЛ И СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2011–2017

През учебната 2011/2012 г. броят на учениците в общообразователните училища е 608805, и до края на периода намалява с 3076 души (табл. 1).

Таблица 1

**Учащи по групи класове и пол в общообразователните училища
през периода 2011–2017**

Table 1

**Students by grades groups and sex in General-Education Schools over the
period 2011–2017**

Брой учащи	Учебни години					
	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Общо	608805	604773	606277	604481	602277	605729
V–VIII кл.	217143	217798	216572	212737	212366	213488
IX–XIII кл. ¹	141310	135013	132540	131451	129354	129023
Мъже	305208	303720	305050	304408	303521	305051
V–VIII кл.	113968	114518	114107	112311	112103	112563
IX–XIII кл. ¹	62027	59078	58224	57664	56895	56968
Жени	303597	301053	301227	300073	298756	300678
V–VIII кл.	103175	103280	102465	100426	100263	100925
IX–XIII кл. ¹	79283	75935	74316	73787	72459	72055

¹ Вкл. VIII кл. на езиковите и другите профилирани гимназии с прием след VII клас.

Източник: НСИ, <http://www.nsi.bg/bg/content/3440/>, изтеглено на 01.06.2017 год.

Професионалното образование и обучение през учебната 2011/2012 г. се осъществява в 22 училища по изкуствата, 414 професионални гимназии, 5 професионални училища, 22 спортни училища (табл. 2).

Общият брой на учащите в системата на професионалното образование и обучение през тази учебна година е 145728. До края на периода е налице плавно намаляване, като през учебната 2016/2017 г. броят им вече е 131436 ученици. (табл. 2).

В течение на разглеждания период броят на училищата по изкуствата и спортните училища се запазва, докато професионалните гимназии намаляват. През учебната 2016/2017 г. те са с 41 по-малко. Това показва, че има отлив от системата на професионалното образование

Най-много записани ученици през периода 2011–2017 г. има в програмите за придобиване на III-та степен на професионална квалификация (табл. 3). В тези програми най-висок е относителният дял на учениците, изучаващи специ-